

A MŰHELY

Restaurálás és könyvkötés a Deák Ferenc Megyei Könyvtárban *

Tisztelettel köszöntök mindenkit. Cserhalmi Henriette vagyok, a megyei könyvtár könyv és papírrestaurátora. Meghívom Önöket egy virtuális sétára a könyvtár könyvkötő műhelyébe. Az előadásnak apropót ad egy negyedszázados összegzés, mivel éppen 25 éve, hogy először léptem át a könyvtár küszöbét.

De kezdjük távolabbról. Az indulás éve 1956. Egy könyvkötő, egy kiségitő, egy asztal, egy prés és egy kézi vágógép. Ez volt a műhely a Vörös Hadsereg útján lévő fiókkönyvtárban. Az indulást az állandó költözések váltották fel:

- Fiókkönyvtár a Vörös Hadsereg (ma Ola) úton
- A Zárda épülete
- Megyei Könyvtár épülete
- Volt katonai óvoda a Gasparich úton
- Megyei Önkormányzat udvari épülete

**A Deák Ferenc Megyei Könyvtár könyvkötészetének munkatársai:
Cserhalmi Henriette, Katona Pálné, Santák Lászlóné**

A mai kor kérdése lehet, miért is legyen egy könyvtárnak kötészete? Azon kívül, hogy megszépülhet egy agyonolvasott könyv, számtalan nem elhanyagolható ok is felsorolható. Legyen kéznél szakember az aktuális beázások idején. Az újságok és folyóiratok egybekötése megakadályozza a számonkénti eltűnést. Az első olvasást követő szétesés gyors orvoslása, valamint olyan dokumentumok megmentése, melyek a kiadói szeszély folytán eltűnnének a kínálatból. A teljes 52 évet nem tudtam feldolgozni, de az utolsó 15 év számai - 87111 bekötött dokumentum - talán meggyőző lehet létünk szükségességéről.

---

* A 2008. évi Közgyűjteményi szakmai napok rendezvényén elhangzott képes vetített előadás összefoglalója.

Nemrég a Waldorf iskola látogatott el hozzánk, s kíváncsi gyerekek gyűrűjében a könyvtáros kísérő csodálkozott rá, milyen sokszor (62 alkalommal) kell kézbe venni egy könyvet a kötés során. Ismerjük meg a munkafolyamatokat: egyeztetés a kísérőjegyzékkel, állapotfelmérés, szortírozás kötésfajta és állapot szerint, vonalkódok kiemelése, könyvtest kiemelése a táblából, eredeti tábla szétbontása, leválasztás a táblalemezről, elvékonyítás, ugyan az a könyvgerincnél, régi ragasztók eltávolítása aceton segítségével, ívek szétbontása, oldalszám ellenőrzése, szakadások javítása áttetsző javítócsíkkal, hiánypótlás, ívközép megerősítése erősebb javítószalaggal, előzéklap felragasztása, fűzőszalagok leragasztása, fűzés előtti préselés, összeáll a könyvtest, ragasztókötéssel (a leggyengébb kötéstípus), átfűréssel, lengyel kötéssel (a kötés erősebb, de az olvasás kissé nehézkes), fűzéssel (a legjobb megoldás), körbevágás, táblák, gerinclemezek, vászonborítók szabása, könyvkötő vászon felhúzása, védősarok készítése, borítópapír szabása, borítópapír felrakása, borítópapír beütése, előzék beragasztása, eredeti borító visszarakasztása, préselés, régi, vagy új feliratok felragasztása, száradnak a kész könyvek.

A könyvkötésről szóló részt zárjuk a könyvkötők felsorolásával. Ismerjük meg azon hölgyek nevét, akik az elmúlt 52 év egy – egy szakaszában lelkiismeretesen és hivatásuk teljes szeretetével végezték munkájukat.

- Gaál Istvánné Ilonka néni 1956
- Szalay Ernőné Ilus néni 1956
- Klausz Józsefné Joli néni 1955
- Csay Józsefné Lonci néni 1958
- Borcsányi Miklósné Margitka 1961
- Szegedi Jánosné Marika 1966
- Stikkel Istvánné Erzsi 1972
- Hajdúné Gelencsér Zsuzsa 1982
- Cserhalmi Henriette 1983-
- Katona Pálné, Ági 1996-
- Santák Lászlóné Juci 2006-

Térjünk át a restaurálásra. Lehet, hogy furcsának tűnik, de a könyvrestaurálás igen fiatal szakma. Régi korok műveit pergamenre írták, a nyomtatás feltalálásakor pedig már rongyhulladékból készült igen jó minőségű papír volt elterjedve. Az egyre nagyobb kereslet miatt az 1800-as évek végén a fából kinyert cellulóz kiszorította a rongypapírt. Nos, ez és a motorizációval együtt járó levegőszennyeződés minden baj okozója.

A Deák Ferenc Megyei Könyvtárban 1988-tól beszélhetünk restaurálásról. Ekkor végeztem az Országos Széchényi Könyvtár oktatóműhelyében. Az iskola 3 éves képzés keretében, érettségizett könyvkötők számára ad lehetőséget papír és könyvrestaurátor képzettség megszerzésére.

A műhely kicsit zsúfolt, de az elmúlt 20 év során igen nagy értékek fordultak meg benne. A könyvtáron kívül több munka készült a múzeumnak és a levéltárnak is. Néhány érdekes eset a múltból. A Zsinagóga felújításakor a falból előkerült alaprajzok és iratok megmentése; tenyérnyi darabokra szétcsépett térkép az egykori Deák birtokról; II. János Pál első magyarországi látogatására díszalbum készítése a Megyei Önkormányzatnak.

A restaurálás alpműveletei:

- Állapotfelmérés, kémiai vizsgálatok

- A teljes munkafolyamatot megtervezése (Gondold végig, nem tévedhetsz! Visszafordíthatatlan lépés nem történhet).
- Szárasztisztítás mókusszőr ecsettel, nedvestisztítás (vagyis mossuk ki a könyvet), fertőtlenítés leggyakrabban alkohollal, savtalanítás (ha a papír pH értéke 5,5 alatt van), felteltávolítás hidrogén-peroxiddal, szakadások javítása, hiánypótlás kézzel merített japán papírral, erősítés, újrafűzés
- Újrakötés
- Mindent úgy, mint eredetileg, vagyis az eredeti kötéstechnika minden lépését meg kell tartani

A laikusok számára a restaurálás leglátványosabb lépése a könyvlapok vízben való áztatása. A könyves vásárnapon sok olvasó próbálta ki maga is nagy élvezettel.

Az elkészült munkákat savmentes mappában, vagy védődobozban tároljuk.

Munkám során természetesen beleolvasok a készülő könyvekbe. Legkedvesebb a szívemnek Háiszler György orvosi munkája volt. Még ma is élvezetes olvasmány. Az 1800-as évek elején lóháton közlekedő vidéki orvos összegyűjtött receptjeit, tanácsait olvashatjuk benne.

Legnehezebb az elválás. Bevallom a kész munkákat még egy kis ideig a műhelyben őrzöm, elő-elő veszem, lapozgatom, simogatom és végül nehéz szívvel a raktárba küldöm őket.

Végül egy kis felsorolás az elkészült munkákról a teljesség igénye nélkül.

- Allvintzy, M. B.: Nap-nyúgoti töredékek. Pesten. 1800.
- Barclay, John: Euphormionis Lusinini Satyricon. Lugd. Batavorum. 1674.
- Biblia. Lugdunum. 1568.
- Bolyai Farkas: Öt szomorú játék. Szebenben. 1817.
- Bonfini, Antonio: Rerum hungaricarum decades quinque. Budaë. 1770.
- Csuzy Zsigmond: Evangeliomi trombita. Posenban. 1724.
- Erasmus, Rotterdami: Pharaphrases. Coloniae (Köln). 1522.
- Görög Demeter: Magyar átlás...= Atlas Hungaricus...Vienna (Bécs). 1802.
- Háiszler György: Orvosi munkája 1-2. Weszprémben. 1801-1802.
- Homann, Johann Baptist: (Atlas) 33 selectarum tabularum. Norimbargae. (Nürnberg). 1737.
- Hufeland Kristóf Vilmos: Az emberi élet meghosszabbításának mestersége. Pesten. 1799.
- Magyar, tót és deák beszélgetések. Selmetzbányán. 1795.
- Pápai-Paris, Franciscus: Dictionarium Latino Hungaricum... Leutschoviae (Lőcse). 1708.
- Pázmány Péter: Hodoegus. Igazságra vezérlő kalauz. Posony. 1637.
- Rousseau, Jean Jacques: Du contrat social. Lyon. 1790.
- Szikszai György: Mártírok oszlopa. Posonyban. 1789.
- Terentius, Publius Afer: Tragoediae et comediae... Francoforti ad Moenum. 1585.
- Wagner, A. P. Franciscus: Universae phraseologiae latinae corpus. Tyrnaviae. (Nagyszombat). 1750.
- Weber, Johann Adam: Speculum humanae sive discursus curiosi et fructuosi... Viennae (Bécs). 1577.
- Werbőczy István: Werbőczyus illustratus sive decretum tripartitum... Tyrnaviae. (Nagyszombat). 1763.

Cserhalmi Henriette